

Nr 247

Av herr Aastrup, angående ändrade grunder för fastställande av landstingsvalkretsarnas storlek.

Den valsättsreform, som beslutades för riksdags-, landstings- och kommunalvalen åren 1952 och 1954, har provisorisk karaktär. Frågan om en definitiv reform av valsystemet tillhör författningsutredningens arbetsuppgifter. Häri ingår också frågan om eventuellt införande av enkammersystem. Mängden och svårighetsgraden av de frågor, som ligger under författningsutredningens prövning, är så betydande, att det med sannolikhet torde dröja avsevärd tid innan utredningens betänkande kan läggas till grund för eventuella förslag till riksdagen.

Nu tillämpade system leder till en representation i landstingen, som väsentligen avviker från de olika partiernas andel av rösterna vid landstingsvalen. Detta förhållande aktualiserar frågan om en provisorisk ändring av metoderna för utseende av representationen i landstingen i så god tid, att en sådan reform kan tillämpas vid 1958 års val och sedan kan gälla i avvaktan på den mera definitiva ordning av vårt representationssystem, som kan bli följden av författningsutredningens arbete.

Det fördelningssystem, som infördes till 1952 års riksdagsmannaval, den s. k. jämkade uddatalsmetoden, överflyttades genom beslut 1954 att gälla även landstingsmannavalet. Likaså fastställdes för båda valen en första divisor av talet 1,4. Beträffande landstingsmannavalet skedde emellertid 1954 en annan betydande förändring. Beslutet hade föregåtts av utredning genom 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning. Utredningen fastslog, att genom en förstoring av landstingsvalkretsarna skulle ytterligare rättvisa nås i fråga om mandatfördelningen mellan de olika partierna. För den skull föreslog utredningen, att antalet valkretsar skulle reduceras från 193 till 159 eller 139 enligt två olika alternativ. Frågan avgjordes efter förhandlingar mellan partierna, och man stannade för att eftersträva en indelning, som i stort sett anslöt sig till alternativ A i utredningens förslag, nämligen 159 valkretsar. De befolknings- och mandatsiffror, som skulle ligga till grund för valkretsarnas storlek, fastställdes sålunda efter denna princip. Vid beslutets praktiska tillämpning i landstingsvalkretsarna blev antalet något större, nämligen 166, vilket torde berott på att valkretsarna använt sig av möjligheten till vissa undantag från minimireglerna för valkretsarnas storlek.

Syftemålet med 1954 års reform var att skapa ökad rättvisa i mandatför-

delningen. Alltjämt återstår emellertid, som ovan anförts, åtskilligt att önska i ifrågavarande hänseende. Det måste därför vara önskvärt att söka förbättra förutsättningarna för uppnående av en rättvisare mandatfördelning, vilket givetvis lämpligast kan ske genom att fortsätta på den väg som anvisades 1954, d. v. s. att ytterligare reducera landstingsvalkretsarnas antal och öka deras storlek. Den mest rättvisa mandatfördelningen skulle uppnås genom att varje landstingsområde utgjorde en enda valkrets, vilket icke torde möta något större hinder inom små landstingsområden. I den mån en sådan radikal förändring icke anses möjlig, bör man emellertid eftersträva en väsentlig förstoring av valkretsarnas storlek genom en reduktion av deras antal.

Vid de olika tillfällen, då nu gällande fördelningssystem behandlats, har frågan om divisorn vållat meningsskiljaktigheter. Provisoriskt godtogs 1954 divisorn 1,4, men det har i flera sammanhang betonats, att folkpartiet därmed icke accepterat detta tal såsom varande det önskvärda vid ett valsysteem av detta slag. Även från annat håll har särmeningar förekommit. Det är emellertid tydligt, att den missvisning i fördelningen av mandaten mellan partierna som kan förekomma med divisorn 1,4 blir mindre om valkretsarnas storlek ökas. Detta skäl talar för en fortsatt ökning av valkretsarnas storlek.

Första kammaren uppvisar en väsentlig avvikelse från riksproportionaliteten. Till viss del beror detta på att första kammaren utses efter dubbla val, vilket påverkar representationen. Tydligt är att i någon mån en förbättring här kan ske genom en ökning av landstingsvalkretsarnas storlek, varigenom kan ernås en rättvisare sammansättning av valkollegierna. Även av detta skäl bör en utredning rörande grunderna för ändringar av landstingsvalkretsarnas storlek ske i så god tid, att landstingen har möjlighet att redan före 1958 års val vidtaga förändringar i denna riktning.

Med hänvisning till vad sålunda anförts får jag föreslå,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en snabb utredning av frågan om ändrade grunder för fastställande av landstingsvalkretsarnas storlek i syfte att uppnå en representation, som bättre överensstämmer med väljaropinionen, och att resultatet av denna utredning måtte underställas riksdagen i så god tid, att eventuella ändringar av landstingsvalkretsarna kan ske före 1958 års val.

Stockholm den 26 januari 1957

Nils Aastrup